
Състояние и възможности за развитие на зеленчукопроизводството в България

Проф. д-р РУМЕН ПОПОВ

Институт по аграрна икономика – София

E-mail: rgpov@yahoo.com

Резюме

Зеленчукопроизводството е сектор на селското стопанство, който намали след 1989 г. значително своето производство. Това е резултат от отварянето на страната към нови производители от редица страни, но и на слабости на самия сектор, свързани с мащаба на производството, производствените и пазарните особености, средните добиви и др. Производителите от зеленчукопроизводството показват недостатъчно познания за новите технологии и иновативни решения, позволяващи им да произвеждат продукцията при нови условия. Въпреки това, производството през 2015 и 2016 г. показва признаци на оживление. Към това трябва да се отнесе и значителното намаление на отрицателното търговско салдо. През следващите пет години се откриват сравнително скромни перспективи за готовност за подобряване на технологията на производство и реализация на продукцията. Прогнозите за брутният вътрешен продукт (БВП) и средногодишната инфлация дават възможности за нарастване на потреблението на зеленчуци, но това ще зависи и от склонността на потребителите за промяна в поведението. Целта на статията е да се направи анализ и да се очертаят перспективите за развитие на зеленчукопроизводството в България до 2022 г.

Ключови думи: зеленчукопроизводство, технология на производството, нетен вносител, макроикономически показатели

State and Opportunities for the Development of Vegetable Production in Bulgaria

Prof. Dr. R. POPOV

Institute of Agricultural Economics – Sofia

Abstract

The production of vegetables is an agricultural sector, which had decreased its production considerably after 1989. This is a result of the country opening to new producers from different countries, but also of weaknesses of inside the sector, related to the production scale, the production and market specificities, the average yields etc. The producers of vegetables show insufficient knowledge about new technologies and innovative solutions, allowing production at new conditions. Despite this, the production in 2015 and 2016 show signs of revivification. This fact is also confirmed by the considerable diminution of the negative trade balance. In the next 5 years there would be outlooks for a readiness of improving the production technology and the output realization. The forecasts for GDP and for the average annual inflation provide opportunities for increased consumption of vegetables, but this will also depend on consumers' predisposition for change in behaviour. This article aim is to give a vision for the vegetable production up to 2022, through analysis of the sector and its development outlook.

Key words: vegetable production, production technology, net importer, macroeconomic indicators

Зеленчукопроизводството е сектор на селското стопанство, който изпитва сериозни затруднения в новите условия след 1989 г. Отварянето на пазарите и откритата конкурентна среда поставиха производителите и търговците в условия, изискващи решения относно мащаба на производството, производствените и пазарните специфики, търсенето на земя и др. Застоят в зеленчукопроизводството се дължи и на факта, че средните добиви от хектар не са се променили съществено. В същото време все по-важна роля в конкурентните условия започва да играе способността на производителя да разполага с технологии и иновативни решения, позволяващи му производство на продукция при нови условия и с нови качества, при по-добри ценови характеристики. В резултат все по-отчетливо се наблюдават две линии на конкуренция – на конвенционалното и на нетрадиционното оранжерийно зеленчукопроизводство, особено в страните с по-високо жизнено равнище. Освен това, в света се наблюдава нарастващо търсене на директни продажби на пресни плодове и зеленчуци. Това дава перспектива на по-малките производители, които могат да се приспособят по-бързо към промените в потребителското търсене.

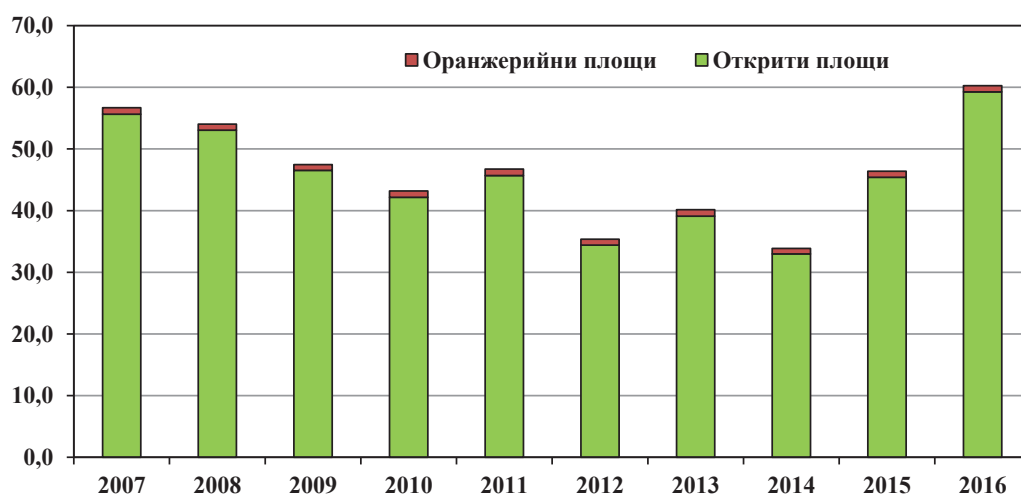
Целта на статията е на основата на анализ на състоянието на сектор „Зеленчукопро-

изводство“ и перспективите за неговото развитие в близките години да даде виждане за обема на зеленчуковата продукция до 2022 година.

Площи, добиви, производство, потребление

Наблюдението при основните и оранжерийните площи в хектари, заети със зеленчуци, показва значителни колебания в производствените решения. От 2007 до 2014 г. се констатира значително намаление на заетите площи – от 57 000 на 34 000 хектара, а през 2015 и 2016 г. увеличение на 47 000 и 60 000 хектара. Изменения се наблюдават при основните площи, докато оранжерийните са на относително едно ниво.

По отношение на реколтираните площи, за 9-годишния период също се наблюдават значителни изменения. Ако през 2007 г. площите са равни на 100%, то, със значителни колебания, през 2016 г. зелето е на площ 158,2%; дините и пъпешите на 144,3%; краставиците (вкл. корнишоните) на 116,8 и зрелият кромид лук – на 113,1%. В същото време площите с картофи са намалели постепенно на 38,4%, на ягоди – на 56,5%, на пипер – сладък – на 65,9%, домати – полски – на 76,7%.

Фиг. 1. Основни и оранжерийни площи, заети със зеленчуци, ха
Fig. 1. Main and greenhouse areas with vegetables, ha

Източник: МЗХГ, „Агροстатистика“, 2008–2017 г. / Source: MAFF, „Agrostatistics“, 2008–2017.

Таблица 1. Динамика на реколтирани площи, зеленчукови култури, 2007 г. = 100, % /
Table 1. Dynamics of cultivated areas, vegetables, 2007 = 100, %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Домати – полски / Tomatoes – field	73,8	63,9	62,1	82,0	72,2	68,9	64,2	57,1	76,7
Краставици (вкл. корнишони) / Cucumbers (incl. gherkins)	79,8	188,3	183,4	169,0	151,1	161,7	90,5	127,3	116,8
Пипер – сладък / Pepper – sweet	69,1	92,4	86,7	85,2	55,5	74,4	53,0	67,8	65,9
Зрял кромид лук / Onion	106,2	97,7	138,0	124,2	105,9	101,5	92,6	89,0	113,1
Зеле / Cabbage	115,2	87,8	144,0	140,6	114,7	104,7	106,9	103,0	158,2
Картофи / Potatoes	99,5	64,2	63,3	74,3	68,3	58,5	46,8	50,5	38,4
Дини и пъпеша / Melons and water-melons	105,7	124,5	95,5	117,9	97,0	93,0	69,9	86,0	144,3
Ягоди / Strawberries	99,8	49,0	58,2	85,3	63,1	53,4	56,7	63,8	56,5

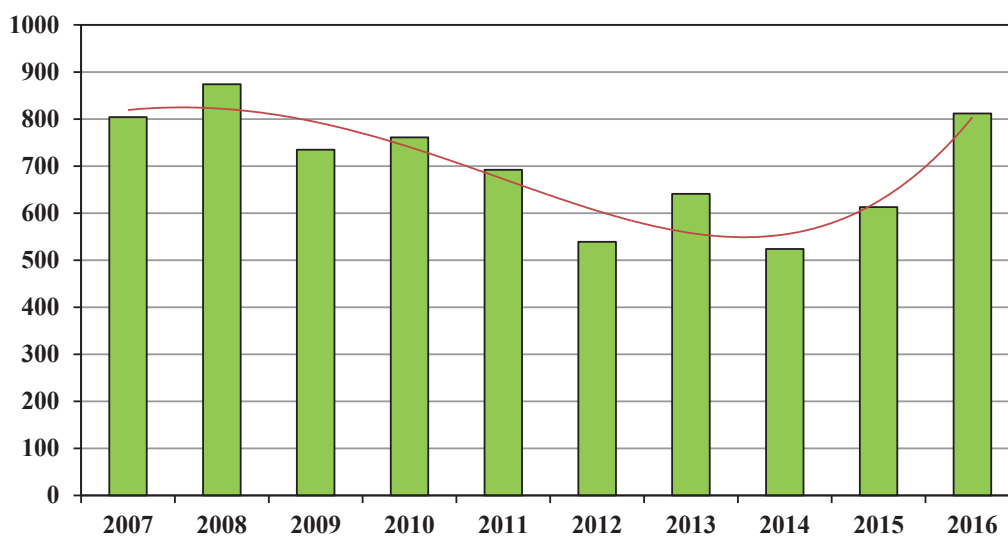
Източник: МЗХГ, „Агροстатистика“, 2008–2017 г. и собствени изчисления.

Source: MAFF, “Agrostatistics”, 2008–2017 and own calculations.

Динамиката на общото произведено количество зеленчуци може да се проследи много трудно, поради различното относително тегло на отделните продукти през годините. Все пак сравненията са приемливи предвид неголемите различия в производството за недълъг период. Правят впечатление значителните разлики в отделните години – от близо 860 хил. тона през 2008 г. до 520 хил. през

2014 г., и ново издигане на ниво от 810 хил. т. през 2016 г.

В сравнение с производството преди 1989 г. продукцията от зеленчукопроизводството е намаляла многократно. Това развитие се дължи предимно на новото международно разделение на труда, но и на кризата в българското зеленчукопроизводство. Проблемите в страната са свързани с пазарната реализация,

Фиг. 2. Динамика на общо произведено количество зеленчуци в България, хил. тона
Fig. 2. Dynamics of total output of vegetables in Bulgaria, thousand tons

Източник: МЗХГ, „Агροстатистика“, 2008–2017 г. / **Source:** MAFF, “Agrostatistics”, 2008–2017.

конкурентния натиск отвън, фрагментацията на стопанствата, трудностите с напояването и недостатъчността на политиката за намаляване на рисковете.

Производството на зеленчукови култури се характеризира както с естествени колебания през отделните години, така и със средносрочни промени в средата на конкуренция. Увеличение се наблюдава при зелето – 188,4%, краставиците и корнишоните – 175,1%, и при зрелия кромид лук – 147,2%, но в рамките на 2008 г. Намаление на производ-

ството има при картофите – 43,7%, и ягодите – с 90,6%, от производството през 2007 г. Производството при домати – полски, пипер – сладък, дини и пъпеши се запазва, както е било през 2007 г.

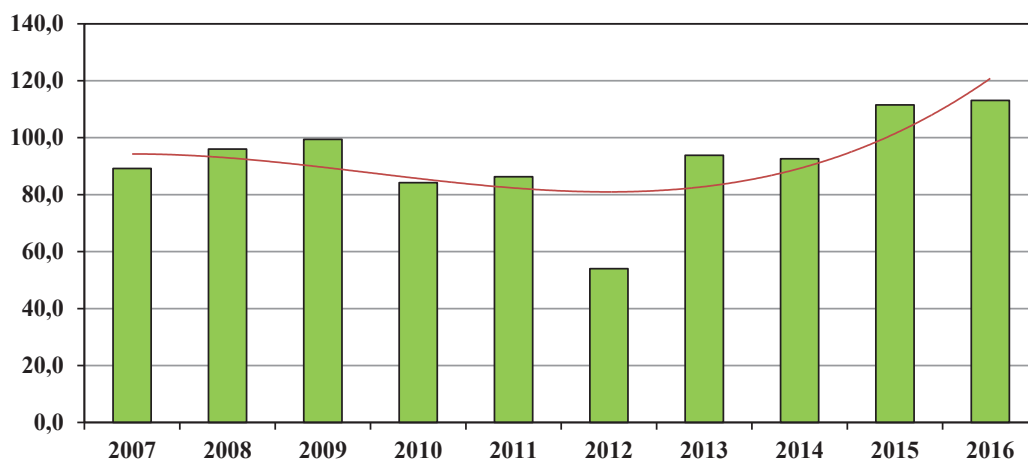
Оранжерийното производство на зеленчуци е по-равномерно разпределено, с изключение на 2012 г., когато пада на 55 хил. тона. През последните две години – 2015 и 2016 г., се наблюдава повишаване на произведените количества до 115 хил. и 116 хил. тона. Дали това е трайно явление, предстои да се види.

Таблица 2. Динамика на производството на основни зеленчукови култури, 2007 г. = 100, %
Table 2. Dynamics of main vegetables production, 2007 = 100, %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Домати – полски / Tomatoes – field	106,1	78,4	90,0	73,1	79,4	83,4	86,7	77,1	99,5
Краставици (вкл. корнишони) / Cucumbers (incl. gherkins)	197,0	389,2	385,9	310,7	177,2	208,3	157,0	158,9	175,1
Пипер – сладък / Pepper – sweet	72,6	87,6	84,4	81,1	58,8	76,1	60,2	79,8	87,2
Зрял кромид лук / Onion	157,8	81,1	188,8	165,2	100,8	125,7	131,5	88,0	147,2
Зеле / Cabbage	161,7	98,1	196,6	111,3	101,5	112,5	105,6	105,8	188,4
Картофи / Potatoes	121,5	79,7	86,4	79,9	38,7	64,2	45,6	56,7	43,7
Дини и пъпеши / Melons and water-melons	99,3	117,5	75,3	88,4	78,0	84,2	41,2	71,5	108,8
Ягоди / Strawberries	153,2	94,2	101,7	124,1	84,3	66,6	74,4	88,7	90,6

Източник: МЗХТ, „Агροстатистика“, 2008–2017 г. и собствени изчисления.

Source: MAFF, “Agrostatistics”, 2008–2017 and own calculations.

Фиг. 3. Динамика на оранжерийното производство на зеленчуци, хил. тона

Fig. 3. Dynamics of green-house production of vegetables, thousand tons

Източник: МЗХТ, „Агροстатистика“, 2008–2017 г. / Source: MAFF, “Agrostatistics”, 2008–2017.

Тенденциите при площите и общото производство на зеленчуци трудно могат да се установят при различната производствена структура през отделните години. Все пак може да се заключи, в общи линии, значителното нарастване на посевните площи и съществено увеличаване на произведената продукция през последната година.

Динамиката на средните добиви на основните зеленчукови култури през 2007 г. = 100% трудно може да се установи с точност. При краставиците и корнишоните, при доматите – полски, и ягодите средните добиви са сравнително добре изразени към покачване, с около 20–30%. При пипера – сладък, зрелия кромид лук, зелето и картофите това покачване е много по-ниско. Най-ниски са добивите при дините и пъпешите, като през последната година са на ниво от 75% от постигнатото през 2007 г.

Потребление на зеленчуци

Потреблението на зеленчуци на едно лице от домакинство, въпреки промяната в състава на потребителската кошницата, показва сравнително големи изменения през отделните години.

Докато в началото на 2007 г. имаме 103,6 кг зеленчуци, то през 2013 г. потреблението достига 115,9 кг, след което пада отново на 106,9

кг. В момента в света се наблюдава стабилно нарастване на потреблението на зеленчуци. Въпреки промяната на хранителните навици и преминаването постепенно към по-качествени продукти, това развитие е сравнително неблагоприятно за България.

Както се вижда от таблицата, промяната в потреблението на основни зеленчуци на лице от домакинството не е особено съществена. Единствено при другите зеленчуци и гъбите то е сравнително голямо, но предвид относително малкия им дял в потребителската кошница, те не играят съществена роля.

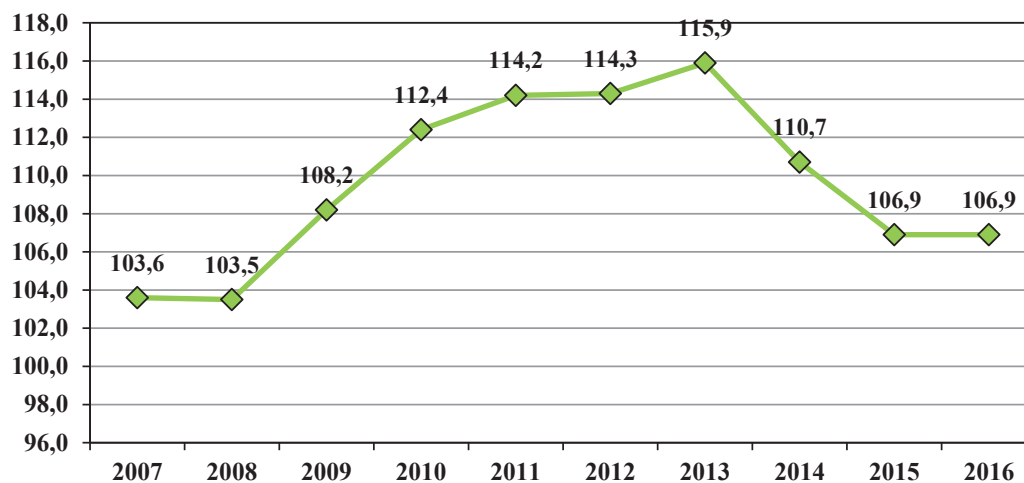
В баланса на производството и потреблението на зеленчуци в страната е показано, че за десетгодишен период няма по-съществени изменения във вноса и износа, и в потреблението на зеленчуци в страната. Все пак може да се отбележи, че през последната година производството и потреблението са се увеличили значително.

Степента на задоволяване на потребностите от собствени зеленчуци остава сравнително висока, като за 10-годишния период се изменя незначително – от 82,1% на 68,1% и 77,3 през 2015 и 2016 г. Въпреки че по данни на Евростат за 2014 г., 59% от българското население над 15 години не консумира ежедневно плодове и зеленчуци. Дневната консумация на плодове и зеленчуци възлиза на около

Таблица 3. Динамика на средните добиви при основни зеленчукови култури, 2007 г. = 100, %
Table 3. Dynamics of average yields for the main vegetables, 2007 = 100, %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Домати – полски / Tomatoes – field	143,8	122,7	144,8	89,2	109,9	121,1	135,0	135,1	129,7
Краставици (вкл. корнишони) / Cucumbers (incl. gherkins)	247,2	206,9	210,5	183,8	117,2	128,9	173,5	124,9	150,0
Пипер – сладък / Pepper – sweet	105,1	94,8	97,4	95,3	105,9	102,4	113,5	117,7	132,3
Зрял кромид лук / Onion	148,7	83,1	136,8	133,1	96,4	124,0	142,0	99,0	130,2
Зеле / Cabbage	140,4	111,7	136,6	79,2	102,8	107,4	98,7	102,8	119,1
Картофи / Potatoes	122,1	124,2	136,6	107,5	76,2	109,7	97,6	112,4	113,8
Дини и пъпеша / Melons and water-melons	93,9	94,4	78,8	75,0	80,5	90,5	58,9	83,1	75,4
Ягоди / Strawberries	153,5	192,1	174,6	145,5	133,4	124,7	131,1	139,0	160,2

Източник: МЗХГ, „Агροстатистика“, 2008–2017 г.
Source: MAFF, “Agrostatistics”, 2008–2017.

Фиг. 4. Потребление на зеленчуци средно на лице от домакинство, кг

Fig. 4. Consumption of vegetables, on average per capita of household, kg

Източник: НСИ, Потребление на основни хранителни продукти средно на лице от домакинство.

Source: National Statistical Institute, Consumption of main food products, average per capita of household.

Таблица 4. Потребление на основни зеленчуци средно на лице от домакинство, 2007 г. = 100, %

Table 4. Consumption of main vegetables, on average per capita of household, 2007 = 100, %

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Домати / Tomatoes	106,3	111,6	106,3	109,5	106,3	112,1	105,3	103,2	108,4
Краставици / Cucumbers	107,4	105,3	109,5	107,4	110,5	114,7	115,8	112,6	115,8
Зеле / Cabbage	109,2	104,6	116,9	115,4	101,5	113,8	110,8	104,6	100,0
Пипер / Paprika	96,3	111,3	102,5	106,3	106,3	96,3	92,5	90,0	97,5
Лук / Onion	99,0	103,0	111,9	112,9	115,8	114,9	107,9	101,0	102,0
Картофи / Potatoes	99,3	101,8	113,9	112,4	113,9	112,4	104,0	102,6	100,4
Други зеленчуци / Other vegetables	99,0	108,8	111,8	123,5	104,9	141,2	140,2	111,8	134,3
Гъби / Mushrooms	100,0	120,0	120,0	140,0	180,0	220,0	220,0	240,0	200,0

Източник: НСИ, Потребление на основни хранителни продукти средно на лице от домакинство.

Source: National Statistical Institute, Consumption of main food products, average per capita of household.

Таблица 5. Баланс на производство и потребление на зеленчуци в страната, хил. тона

Table 5. Balance of production and consumption of vegetables in the country, thousand tons

Години / Years	Производство / Production	Внос / Import	Износ / Export	Потребление / Consumption
2007	804	237	62	979
2008	874	275	82	1 067
2009	735	313	98	950
2010	761	250	82	929
2011	692	243	96	839
2012	539	289	99	729
2013	641	296	83	854
2014	524	320	79	765
2015	613	362	75	900
2016	812	359	121	1 050

Източник: МЗХГ, „Агροстатистика“, 2008–2017 г.; Евростат.

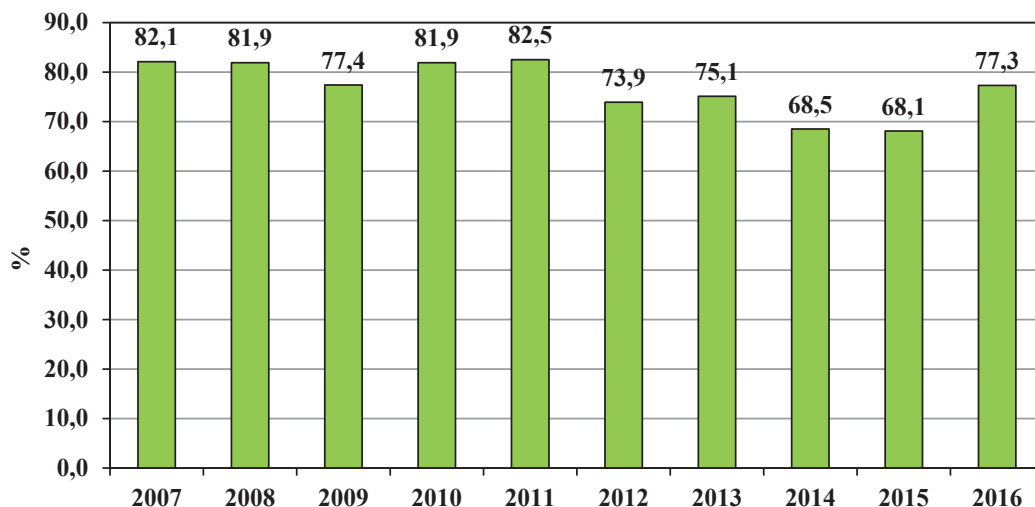
Source: MAFF, “Agrostatistics”, 2008–2017; Eurostat.

350 грама на човек, което е около 40% по-ниско от средноевропейското.

Фигурата представя по нагледен начин динамиката на произведената обща продукция на отраслово, подотраслово и секторно ниво. Нивото на зеленчукопроизводството общо пада, заедно с това на животновъдството, но със значително по-бързи темпове.

Подобно на фиг. 7 фиг. 8 отбелязва голямото намаление на относителния дял на зеленчукопроизводството в относителния дял на растениевъдството и в селското стопанство – от 31,1% и 16,1% на 5,4% и 3,4% през 2011 г., след което се задържа в тези граници.

Фиг. 8 показва пазарния дял на зеленчуците от цялото произведено количество. През

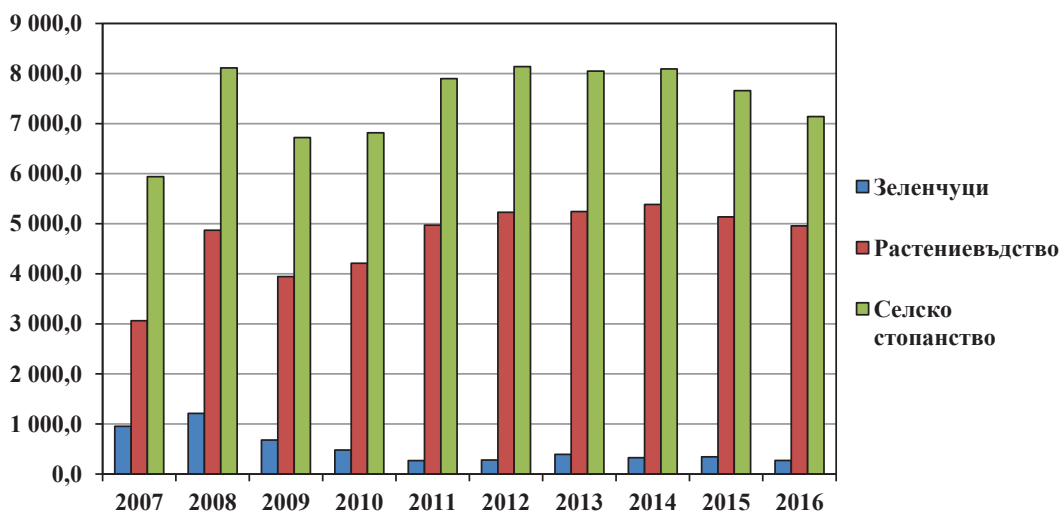

Фиг. 5. Степен на задоволяване на потребностите от зеленчуци, %

Fig. 5. Satisfaction degree of needs of vegetables, %

Източник: МЗХГ, „Агростатистика“, 2008–2017 г.; Евростат. Собствени изчисления.

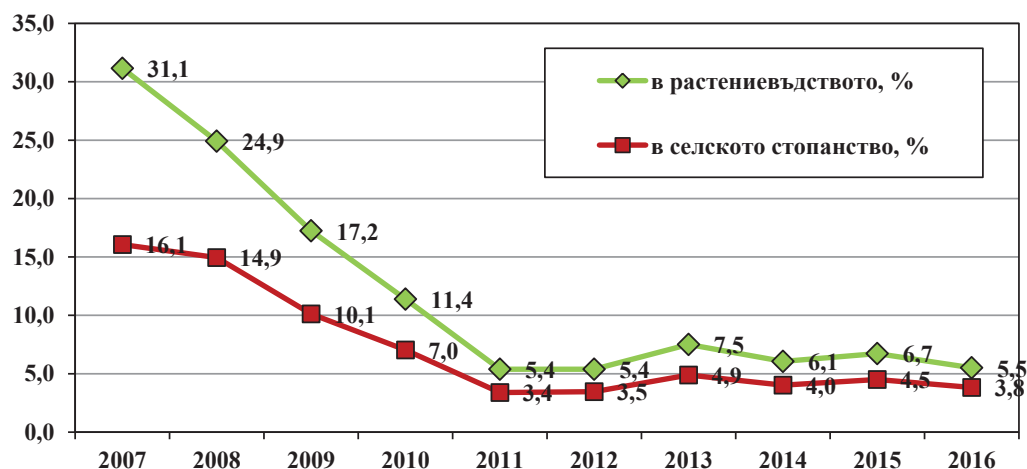
Source: MAFF, “Agrostatistics”, 2008–2017; Eurostat; Own calculations.

Фиг. 6. Динамика на произведената обща продукция на отраслово, подотраслово и секторно ниво в селското стопанство, млн. лева

Fig. 6. Dynamics of total output of branch sub-sector and sector level, million BGN

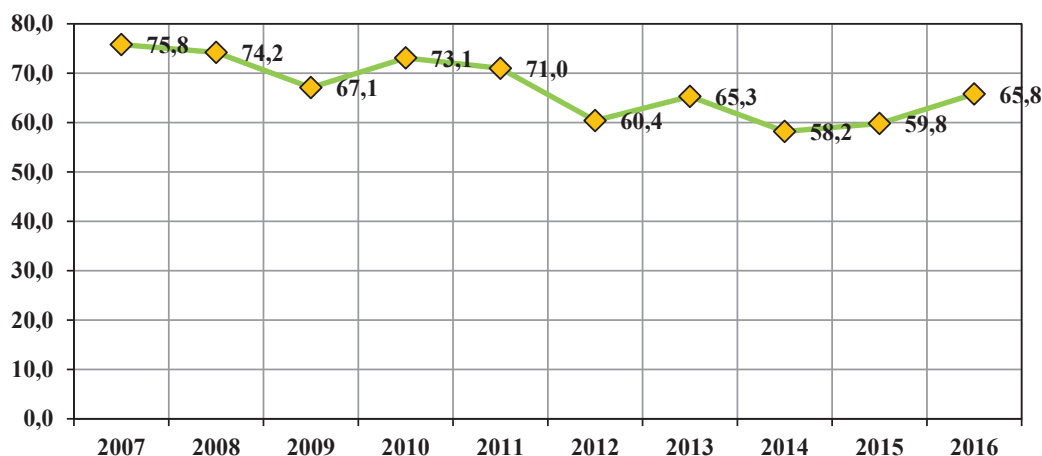
Източник: Евростат. / Source: Eurostat.

Фиг. 7. Дял на зеленчуците в общата продукция от растениевъдството и от селското стопанство, %

Fig. 7. Share of vegetables in the total output and in agriculture, %

Източник: Евростат и собствени изчисления. / Source: Eurostat and own calculations.

Фиг. 8. Динамика в пазарния дял при зеленчуците, % (от цялото произведено количество)

Fig. 8. Dynamics of market share of vegetables, % (of total produced quantity)

Източник: МЗХГ, „Агростатистика“, 2008–2016 г.; Евростат. Собствени изчисления.
Source: MAFF, “Agrostatistics”, 2008–2016; Eurostat; Own calculations.

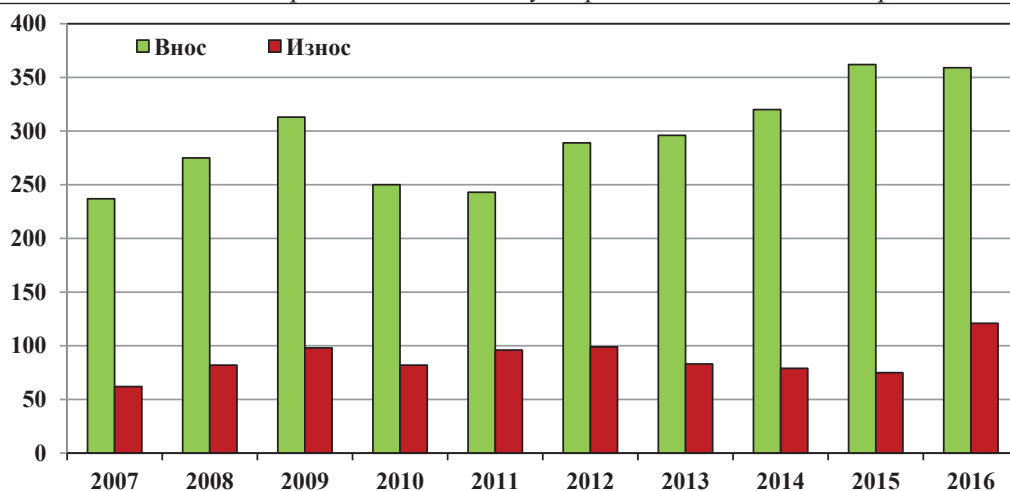
2007 г. той е бил 75,8%, а през 2016 г. пада на 65,8% – с 10% по-нисък. Все пак към края на периода той се увеличава, което е изменение в правилната посока.

Външна търговия със зеленчуци

Фиг. 9 показва нагледно разликата във вноса и износа на зеленчуци в България. В нача-

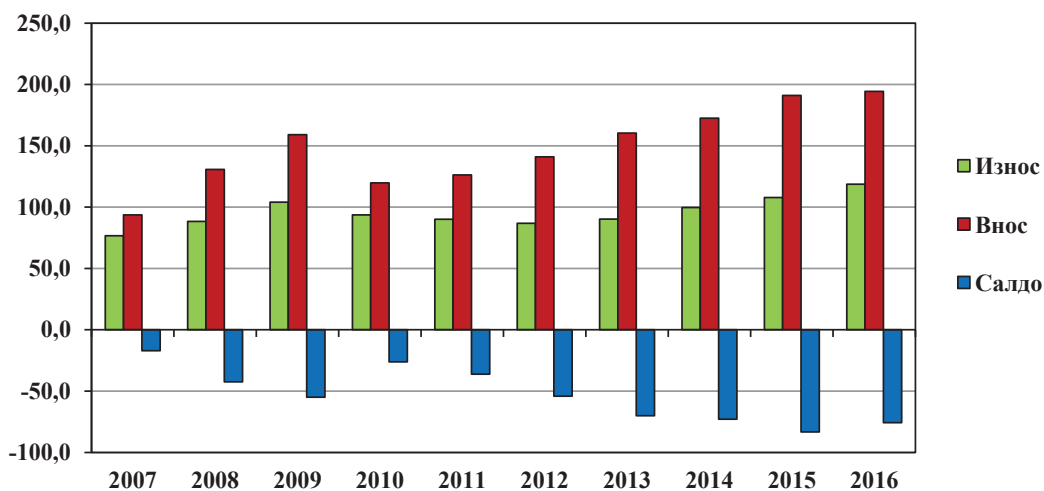
лото на периода той е бил приблизително 185 хил. тона, а в края – 210 хил. тона, т.е. няма голяма разлика в отрицателния баланс.

От фиг. 10 могат да се направят почти същите изводи, като подчертаем, че постепенно отрицателното търговско салдо бавно расте (с изключение на 2016 г.), което се дължи в значителна степен и на инфлационния натиск.

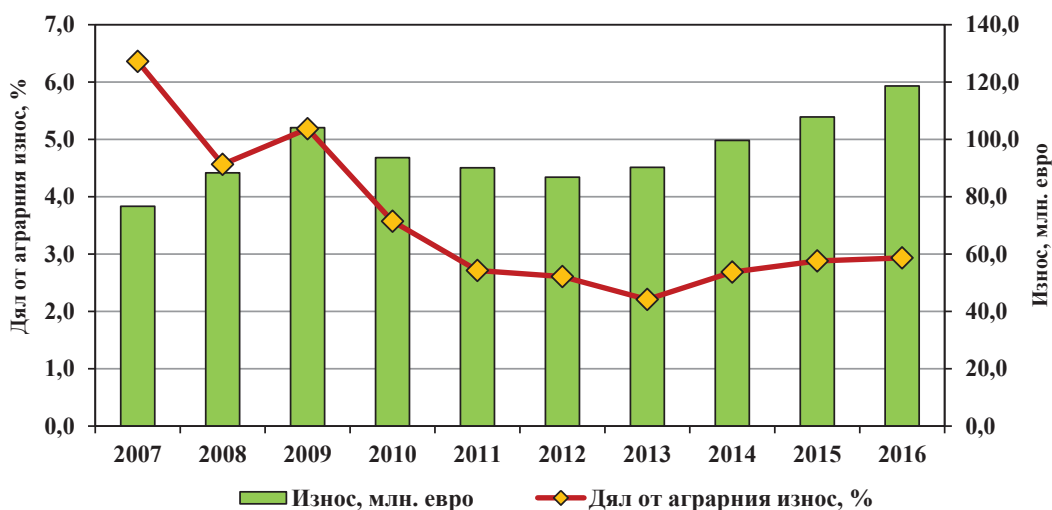
Фиг. 9. Външна търговия на страната със зеленчуци, хил. тона
 Fig. 9. Foreign trade with vegetables of the country, thousand tons

Източник: Евростат. Собствени изчисления. / Source: Eurostat, Own calculations.

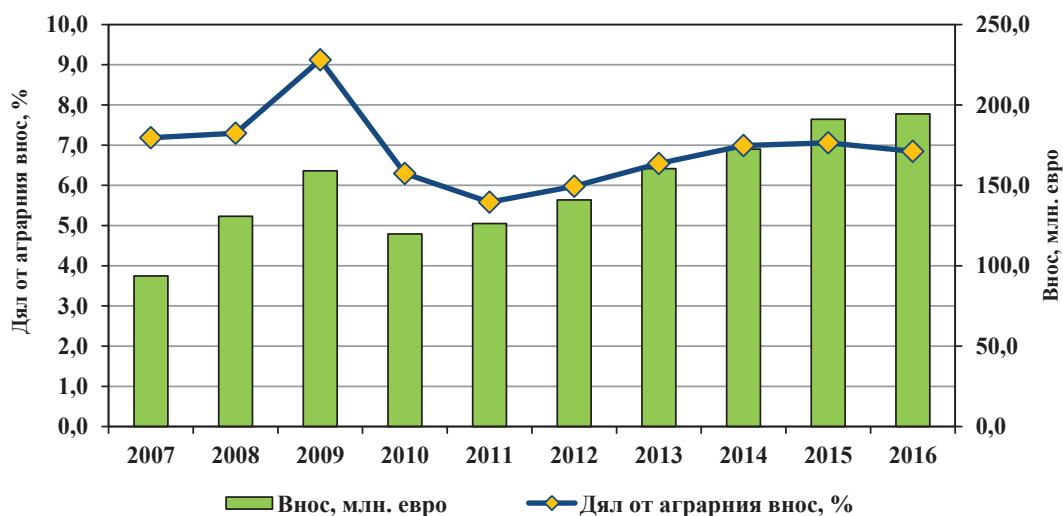
Фиг. 10. Баланс на външната търговия на страната със зеленчуци, млн. евро
 Fig. 10. Balance of the country's foreign trade with vegetables

Източник: Евростат и собствени изчисления. / Source: Eurostat and own calculations.

Фиг. 11. Износ на зеленчуци (млн. евро) и дял от аграрния износ на страната (%)
 Fig. 11. Vegetables exportation (millions EUR) and share of agricultural exportation of the country (%)

Източник: Евростат и собствени изчисления. / Source: Eurostat and own calculations.

Фиг. 12. Внос на зеленчуци (млн. евро) и дял от аграрния внос на страната (%)
 Fig. 12. Vegetables importation (millions EUR) and share of agricultural importation of the country (%)
 Източник: Евростат и собствени изчисления. / Source: Eurostat and own calculations.

За аграрният износ ще отбележим растежа му в млн. евро, но дължащ се преди всичко на инфлацията (от 78 млн. евро на 120 мил. евро), както и бързото му падане като дял в аграрния износ до 2011 г., след което се стабилизира на ниво от 3%.

За вноса на зеленчуци в страната ще отбележим, че той нараства от 90 мил. евро на 190 мил. и се стабилизира на 7% от аграрния внос на България.

Състояние на зеленчукопроизводството през 2016 и 2017 година

През 2016 г. увеличаването на площите на зеленчуковите култури е резултат преди всичко на прилаганите схеми за обвързано подпомагане на сектора. Данните показват, че площите със зеленчуци се увеличават и достигат над 60 хил. хектара – с около 30% повече от предходната година. В резултат общото производство на зеленчукови култури нараства значително.

Перспективата пред производство на зеленчуци за 2017 г. е несигурна, поради силната зависимост от климатичните условия. Може да се обобщи, че реколтата от дома-

ти е с около 12% ръст на годишна база и при значително нараснали реколтирани площи. Близко до това развитие са и добивите при градинския грах, фасул и леща.

Очакванията са реколтата от зеленчуковите култури да бъде около или малко над нивото от 2016 г.

По данни на МЗХ продукцията на зеленчуци за 2016 г. е в размер на 812,3 хил. т., или нарастване с 32,4% спрямо 2015 г. Увеличение се наблюдава както при откритите площи – с 35,5%, така и при оранжерийната продукция – с 16,4%. За това нарастване най-голямо и решаващо значение има значителният ръст на реколтираните площи и в по-малка степен внедряването на новости в производството. Най-голямо значение за нарасналото производство има продукцията от тикви – пет пъти над това през 2015 г., в резултат на подкрепата на производството. По-съществен ръст се наблюдава при домати, краставици, корнишони, пипер, дини, пъпеши, зеле и лук. При бобовите култури също се забелязва значително нарастване на производството – повече от 2 или 3 пъти. От друга страна, имаме намалено производство на картофи – с 20%, салати, моркови, цвекло, арпаджик и др.

Оранжерийното производство обхваща главно производството на домати и краставици – за 2016 г. общо 94%. Увеличението на общото производство се дължи на краставиците – с 37% до 57 хил. т., докато производството на домати намалява с 2,1% или се равнява на 49 хил. тона.

През 2016 г. импорът на зеленчуци се задържа около нивото за 2015 г. От друга страна, главен принос за увеличения износ през 2016 г. е нарасналото производство на зеленчуци, в резултат на по-добрата реколта и въведените мерки за стимулиране. По отделни продукти най-голям е вносът от Турция (64,1 хил. т.), Гърция (60,5 хил. т.) и Полша (31 хил. т.). За 2016 г. вносът на пресни зеленчуци се задържа на нивото от 2015 г., възлизайки на 232,8 хил. т. В количествено отношение най-голям е вносът на домати (70,5 хил. т.), картофи (32,8 хил. т.), пиперки (25,9 хил. т.), краставици и корнишони (19,6 хил. т.). Забелязва се съществено увеличение на доставките на домати, тиквички, моркови, гъби и чесън, и намаление на доставките на лук, пиперки, картофи, патладжан, праз и зеле. При експорта се наблюдава значително, почти двойно увеличение на зеленчуците. Най-значителен е износът ни за страни като Румъния (19,3 хил. т.), Гърция (14 хил. т.) и Индия (12,7 хил. т.). През 2016 г. експортът на пресни зеленчуци представлява 32,8 хил. т., което е растеж с 65,6% спрямо миналата година. Основен принос за това имат краставиците, гъбите и бобовите зеленчуци, чийто експорт нараства с 9,6 хил. т. Намаление при износа имаме при домати, чесън и картофите.

През последните години България регистрира отрицателно търговско салдо в търговията със зеленчуци. Поради изпреварващото действие на вноса пред износа, отрицателното салдо с тези продукти нараства (с изключение на последната 2016 г.).

Вътрешното потребление на зеленчуци се изчислява на 1 012 хил. т., т.е. с 22,5% повече от реализираното през 2015 г. При това делът на вноса намалява за зеленчуците с 5 процентни пункта и се установява на 23%. През 2016 г. потреблението на зеленчуци се увеличи-

чава на 70 кг на човек при 68,4 за предходната година, като за наблюдаваните артикули е повишена годишната база.

Цените на едро на зеленчуците през 2016 г. отразяват състоянието на местното производство и външната търговия. В съответствие с търсенето и предлагането – цените в общи линии са по-ниски от предходната година. Цените на домати, краставиците, зеления пипер, зелето и морковите намаляват, докато на картофите, лука и чесъна нарастват.

От своя страна, цените на дребно следват движението при цените на едро, но в значително по-тесни рамки.

За първите шест месеца на 2017 г. цените на едро и дребно на основните зеленчуци се движат предимно към повишение. Увеличение на цените се забелязва при домати, краставиците, пипера, морковите и чесъна, а движение надолу – при зелето и лука. Цените на дребно запазват движението на цените на едро.

Възможности за развитие на зеленчукопроизводството

Предвижданията за развитие на зеленчукопроизводството в 5-годишен период се основават на очакваното състояние на макроикономическата обстановка в страната. Използвани са показатели, чрез които е прогнозирано състоянието на номиналния и реален БВП за периода до 2022 г., както и за средногодишната инфлация. Колкото по-голям е доходът на населението, толкова в една или друга степен расте склонността за потребление. За зеленчуците тези предвиждания са още потрудни, като се има предвид факта, че около 25–30% от потреблението е на базата на производство от семейни градини. Върху състоянието на производството влияе и макроикономическата обстановка в основните търговски партньори на България.

Относително малкият обем на зеленчукопроизводството в общия обем на производството в селското стопанство прави особено трудно очертаването на перспективите пред неговото развитие. Все пак може да твърдим,

че някакъв подем в този сектор е малко вероятен, особено при бавния темп на внедряване на новостите.

По данни на МЗХ засетите площи със зеленчуци през 2016 г. са около 1,7% от обработваемата земя у нас. В следващия 5-годишен период може да се очакват само малки промени в този показател. За подобно развитие допринасят сериозните проблеми, дължащи се на пазарната реализация, сравнително дребния характер на производителите, външния натиск от едри и конкурентни фирми, липсата на трайни напоителни полета и недостатъчност на политиката на подпомагане на производителите.

По отношение на производството – за повечето култури съществуват условия, с изключение на напояването. Внедряването на новости в производството също е основен проблем. Очаква се умерено повишение на производството на кромид лук и зеле, също на домати, краставици, дини и пъпеши, и ягоди. При пипера може да се очаква засилена конкуренция от страна на Турция, дължаща се на липсата на подготвени за напояване полета и липсата или излишъка на пазарно търсене. Увеличение на площите, особено с пипер, е възможно само при развитие на оранжерийното производство.

Средните добиви от зеленчукопроизводството в България са сравнително ниски – около два пъти спрямо добивите в развитите европейски страни. Основната причина за това е разпокъсаното и сравнително дребно производство, неспособно да постигне по-висока производителност. Това е и причината да не се внедряват нови машини и методи за работа. Оранжерийните площи в страната заемат малка част от производството на зеленчуци – около 1000 ха. Обзавеждането на нормална площ изисква големи инвестиции и освен това застъпващи се култури – производство, което неизбежно носи големи разходи за отопление. Независимо от обстоятелството, че оранжерийните имат предимство, че доставят продукция в прясно състояние, тяхното бъдеще в 5-годишен период е сравнително скромно.

Предвиждането за потреблението на зеленчуци в България се разглежда като производно от доходите, цените и предпочитанията. Гражданите на България се нареждат на последните места по консумация на пресни плодове и зеленчуци в ЕС, като причината за това са доходите и образованието. Постепенното изравняване на жизненото равнище с останалите страни от ЕС неизбежно ще доведе до засилване на потреблението на зеленчуци. Към подобно развитие ще допринесе и очакваното отдръпване на гражданите от консумация на собствено производство и пренасочването им към търговските канали, предимно на пресни плодове.

Потреблението на зеленчуци за преработка доби постоянен характер и показва признаци на стабилизиране. Намалването на домашното производство и високите цени през зимата предизвикват увеличаване на консервното производство. В същото време недостигът на местна суровина за преработка ще запази зависимостта на сектора от вноса.

В сектора на вноса и износа българското зеленчукопроизводство се явява като нетен вносител. През 2016 г. страната е внесла зеленчуци на стойност 133 милиона евро, а е изнесла за 86 милиона евро. Страната е нетен вносител на домати, краставици, пипер и картофи, и нетен износител на дини, пъпеши, ягоди.

Цените на зеленчуците имат изразена сезонност – с летен минимум и зимен максимум. Поради големия процент на вносните стоки в търговската мрежа, те играят определяща роля, особено при зимните стоки. В предстоящия 5-годишен период не може да се очаква значителен скок на цените на реализация на продуктите.

Изводи от анализа

- Данните за развитие на зеленчукопроизводството през последните 10 години говорят за стабилизиране на родното производство на сравнително скромно ниво.
- Средните добиви от един хектар са едни от ниските в ЕС.

- Зеленчукопроизводството демонстрира сравнително недостатъчна степен на използване на нови технологични решения, свързани с производствената и пазарна реализация, дребния характер на производителите, външния натиск, напоителни полета и т.н.

- България се явява нетен вносител на зеленчуци.

- През следващите пет години се откриват сравнително скромни перспективи за готовност за подобряване на технологията на производство и реализация на продукцията.

- Прогнозите за БВП и средногодишната инфлация дават възможности за нарастване на потреблението на зеленчуци, но това ще

зависи и от склонността на потребителите за промяна в поведението.

ЛИТЕРАТУРА

Евростат, 2016.

Евростат, 2016 и собствени изчисления.

МЗХП, Агростатистика, 2008–2017 г.

МЗХП, Агростатистика, 2008–2017 г. и собствени изчисления.

МЗХП, Агростатистика, 2008–2017 г., Евростат.

МЗХП, Агростатистика, 2008–2017 г., Евростат и собствени изчисления.

НСИ, Потребление на основни хранителни продукти средно на лице от домакинството, 2017 г.